عێراقی داڕماو، بە کەڵکی ژیانی کورد نایەت! با وێرانتری بکەین!-3- هادیی حەمە ڕەشید – کامیار سابیر

یەکێک لەو ئەکادیمیستە عێراقییانەی بە وردیی باسی دروستبوونی دەوڵەتی نەتەوەیی لە ناوچەکەدا ئەکات، “سامیی زوبەیدە”یە. لە دیدی ئەوەوە، ئارگیومێنتێکی بەکاڵاکردن لەسەر دروستبوونی عێراق و پێکهاتەکانی، لێرە و لەوێ ، بەتایبەتییش لە لایەن کوردە نەتەوەییە-نەژادییەکانەوە، ئەکرێن، بنەمای عەقڵانیی و واقیعییان نییە. بە پشتبەستن بە باوەڕی ئەو، بۆچوونی ئەوەی عێراق، دروستکراوە(صناعییە)، ناسنامەی نییە، جیۆگرافیایەکی سیاسیی ئایدیالییە، قووڵایی سایکۆلۆژیی و مێژوویی پێکهاتەکانی عێراق، بە هەند وەرنەگییراون، ئەچنە خانەی (ئارگیومێنت و پرسیار و خەیاڵاتی سیاسیی) بێهوودەوە(futile)، چونکە زۆربەی پرۆسەی دەوڵەتی نەتەوەیی لە دونیادا، خەلقی ڕەوتی مێژووییە*.

ئەم ڕەوتە مێژووییەی عێراق و زۆربەی وڵاتانی ناوچەکە و بگرە جیهانیشی تێدا دروست کراوە، لە ئیرادەی سیاسیی گەلانی عێراق و گەلی کورددا نەبووە. هاوکات، جگە لە ئیفرازاتی ناسیاسیی و ناعەقڵانیی وەکو ریفراندۆمیش، هیچی ترمان (وەکو کورد) لە دەست نایەت. پرسیاری سەرەکیی ئەوە ئەبێت کە پاش صەد ساڵ بە نەفرەتکردنی عێراق و ڕۆڵەی شیعر بە پەیمانی سیڤەر، پاش ئەو هەموو کارەساتانەی کوردایەتیی و عوروبە بەسەر کورد و عێراقیاندا هێناوە، کاتی ئەوە نەهاتووە، ئەمەی کورد، خۆمان بە عێراقیی بزانین و لە چوارچێوەی عێراقدا، کەرامەتی هاووڵاتیبوون و لای کەمی عەدالەتی کۆمەڵایەتیی و بەهای ژیانێکی ئازاد، بەدەست بخەین؟

بەشێکی بەرچاو لە ڕۆشنبیر و ئەکادیمستانی کورد(بە تایبەتیی ئەوانەی لە هەندەران یان ئەوانەی موستەفیدن لە ڕیعخۆریی دەسەڵات) مەتیقی نەژادیی ئەیان بزوێنێت، وەکو چامەی شیعریی، ناوی هەندێ سکۆلاری جیهانییان لەبەر کردووە(ئەندەرسن، سمیث، گێڵنەر...) بەردەوام کۆنتێکستی ئایدیاکانی ئەوان، بۆ ئەدەبییاتی خۆیان بەرهەم ئەهێننەوە، بێئەوەی لەو خەیاڵاتە شیعریی و خەونە

شاعیریانەی خۆیان بکەون و تێکەڵ بە حیقد و رقبوونەوە و راسیزم لە دەوڵەتی عێراق و پێکهاتە دینیی، مەذهەبیی و جڤاکییەکانی تری عێراقی ئەکەن و ثیۆرایزی کوردایەتیی، بە دەسەڵاتی کوردیی و تاجیرە گەورەکانی ئەم بزوتنەوەیە، ئەکەنەوە.

بە تێگەیشتن لە عێراق، لەو فاشیزمە سیاسییەی عوروبە بەرهەمی هێناوە، هەروەها لەوعوقدەی سیاسییەی بزوتنەوەی کوردایەتیی کە جگە لە شیعر و چامەی سیاسیی(ئەوەش بە بەیانامەی تەحریضیی)، شتێکی نییە ناوی تێکستی لە بنرەت. لەرەوەیە، پێویستمان بە پێداچوونەوەی مێژووی خۆمان، هەیە. مێژوویەک ئەبێ کۆڵانێکی مەعریفیی (epistemic venue) تێدا دروست بکەین و سەرە داوەکانی ئەم هەموو فەشەلە سیاسیی، عەسکەریی، کۆمەڵایەتیی و کولتوورییەی کورد و عێراقییەکانی تێدا بدۆزینەوە. واقیع ئەوەیە کە سێ پێکهاتەی سەرەکیی لەعێراقدا، لەلایەن کۆمەڵێك حیزب و بنەماڵەی خۆسەپێن و قۆرغکارەوە، بە ئەجێندای هەرێمایەتیی، عێراق بەرەو طائیفییەت(شیعیی و سوننیی) و شەڕی نەژادیی(عەرەب، کورد و تورکمان…تاد) ئەبەن. ئەمانە بە گوتاری رەگەزپەرستیی، فاشیزمی نەتەوەیی و مەذهەبیی، یەکتر تاو ئەدەن و بەبەن لە خۆیان ئەدەن بە ئەوەی بەرامبەر یەکتر تیژتر و باشتر، پۆپیولیزمی سەکتەکانی خۆیان، مەبەکان و هەوادارانیان، بجوڵێنن. هەموویشیان ئەگەڕێنەوە یەک کولانچکەی ئایدیۆلۆژیی و خۆراك لە یەك گوتارەوە وەرئەگرن.

عێراق، هیی ئەمڕۆ نییە کە دەرگیری طائیفییەت و نەتەوەپەرستیی (عوروبە و کوردایەتیی) بووەتەوە، بەڵکو هێڵە جیاکەرەوەکانی پێکهاتەکانی عێراق، لە ئەتنۆ-طائیفییدا(ethno–sectarian) شتێکی نوێ نییە کە لە دوای داگیرکردنی عێراق لە ۲۰۰۳ ەوە، دەستی پێکردبێت. بە پێچەوانەوە، بە چەندین چەرخ، ئەو ویلایەتانەی عێراقیان لە دروست کرا، لە ژێر فەرمانڕەوایی عوثمانییەکاندا بوونە و هەمان دەردی طائیفیی و نەژادیی، کەم تا زۆر، بوونی هەبووە. بە هەموو خراپییەکانی عێراقەوە، هەر قسەکردنێک لەسەر هەڵوەشاندنەوەی عێراق و جیابوونەوەی کوردستانی عێراق و رۆح بەبەرداکردنەوەی کوردایەتیی، وەکو ئەوە وایە بایۆگرافیای کەسێکی مردوو(obituary)، لە بێ ذەخیرەیی فیکریی و لاموبالاتی سیاسییدا، بەردەوام بڵێیت و بڵێیتەوە.

راستە، عێراق، وێران بووە، لە باشوور و ناوەڕاست، طائیفییەت و تا رادەیەک رۆحی ناسیۆنالیزمێکی عێراقیی(سواغدراو بە نەکهەیەکی عوروبیی) بوونیان هەیە، گەندەڵیی و دزیی، زۆرن، بەڵام بە هەموو

خراپییەکانی عێراقەوە، خاوەنی شارێکی وەکو بەغدادە کە لووتکەی شارستانییەت و پێشکەوتنە نەک هەر لە عێراقدا، بەڵکو لە ناوچەکەشدا، خاوەنی ئەو گەنجانەی تشرینە کە بە عەدالەتی کۆمەڵایەتیی، تا رادەیەکی باش پاشەکشەیان بە میلیشیاکانی حەشدی شەعبیی کرد. راستە عێراق، بە ویستی زۆرینەی رەهای" الاكثرية المطلقة" کورد دروست نەبووە(زۆرینەی "الاكثرية" کورد لە ئیستیفتای چوونە پاڵ عێراقدا، دەنگیان بە بەڵێ داوە، جگە لە ناوچەکانی ژێر دەستی شێخ مەحمود)، هاوزەمان، ریفراندۆمی ٢٠١٧ پێش ئەوەی بکرێ، عەڕابەکانی هاواریان ئەکرد بۆ سەربەخۆیی نییە، بەڵکو لە واقیعدا بە گەڕانەوەی ویلایەتی موصڵ بوو بۆ سەر خەونە پانتورکییەکانی ئەردۆغان، بە دەستی والییەکی کوردیی، کاری بۆ کرا . ئەو کارەی دەنیز ناتالی بە فەضحی ئەفسانەکان(Debunking Myths) ناوی ئەبات.

ئەو یۆتۆپیا سیاسییە و خەونە شاعیرانەیەی کوردە نەژادییەکان، کوردایەتیی وەکو ئایین سەیر ئەکەن و فەشەلەکانی بە فەشەلی عێراق دائەپۆشن و پێیانوایە کوردستانی عێراق لەناو ئەو هەموو ئاگردانی سنوورەدا، ئەتوانن بیکەن بە دەوڵەتی سەربەخۆ(لە واقیعدا موستەعمەرەیەکی وەکو قوبرص). ئەمەش هەمان ئەو خەونە سیاسییە ئایدیۆلۆژییەی داعش و بەغدادیی بوو کە ویستیان خەلافەت لە عێراق و سورییەی وەنەکراودا، بە ئیمتیدادی نیۆعوثمانییەکان، جێکەوت بکەن. داعشیش، پێیوابوو عێراق، طائیفییەت دایەزراندووە، هیچی بەسەر هیچەوە نەماوە، بۆیە دەوڵەتێکی وەهمییان لە شام و عێراق، دروست کرد و ناوی دەوڵەتی ئیسلامیی لە شام و لە عێراق(داعش)یان لێ نا.

هەمان ئەم ئایدیۆلۆژییە نەژادییە بە صەبغەیەکی طائیفییەوە، بوونی هەیە کە کورد ناتوانێ و ناکرێ لە عێراقدا بژیەت، بەڵکو ئەبێ جودا بێتەوە. بەشێکی زۆری ئەمانە، چونکە لە لایەن تورکیا و ئەردۆغانەوە، دنە ئەدرێن، بەهیچ شێوەیەک باسی ستەمی میللیی لەسەر کوردی تورکیا و جیابوونەوەی ئەوان ناکەن کە ژمارەیان چوار ئەوەندی کوردی عێراق ئەبێت، بە هۆکاری ئەوەی داعشیش و ئەم ناسیۆنالیزمە طائیفییە ریفراندۆمچییە، وزە لە ئەردۆغانیزم و دەسگای موخابەراتیی تورکیاوە، وەرئەگرن. جێگەی ئەفسوسە، زۆرێک لە نەتەوەییەکانی کورد، بەهۆی حەماسی نەتەوەیی و حەماوەی نەژادییەوە، راستەوخۆ و ناراستەوخۆ، ئەکەونە ناو گەمەی موخابەراتییە ئیقلیمییەکانەوە. بەهۆی ئەو باکگراوندە سوننیگەرییەی ناسیۆنالیزمی کوردایەتییە موکریانییەکەوە، لەگەڵ

نەهجە طائیفیی و پانتورکییەکانی تورکیای ئەردۆغاندا، یەکئەگرنەوە.

ئەم زنجیرە باسە درێژەی هەیە…

International Journal of Middle East Studies *
Vol. 44, No. 2 (May 2012), pp. 333-345 (13 pages)
Published By: Cambridge University Press

بەشەکانی تری ئەم باسە:

بەشی یەکەم..

بەشی دووەم..

فەلسەفە و نا فەلسەفە.. هاوەڵ خالید

نا فەلسەفە (فەرەنسی: نا فەلسەفە) چەمکێکە کە لە لایەن فەیلەسووفی کۆنتیننتال فرانسوا لارۆیل (پێشتر لە کۆلیژ ئینتەرناسیۆنال دی فەلسەفی و زانکۆی پاریس ئێکس: نانتێر) پەرەی پێدراوە.
لاروێڵ بانگەشەی ئەوە دەکات کە هەموو شێوەکانی فەلسەفە (هەر لە فەلسەفەی کۆنەوە تا فەلسەفەی شیکاری و هتد) بە دەوری بڕیارێکی پێشتردا دەخولێنەوە، بەڵام هەموو شێوەکانی فەلسەفە لە بنەڕەتدا نابینای ئەم بڕیارە ماونەتەوە ئەو "بڕیارە" کە لاروێل لێرەدا گرنگی لارۆیل زیاتر باس لەوە دەکات کە پێکهاتەی بڕیاردەری فەلسەفە تەنیا بە شێوەیەکی نا فەلسەفی دەتوانرێت تێبگەیت. بەم مانایە، نافەلسەفە زانستێکی فەلسەفەیە. نا فەلسەفی مێتافیلۆسۆفی نییە چونکە وەک لارۆیل زانای ئەای براسیر تەبینینی دەکات، "فەلسەفە لە ئەستاوە لە ڕێگەی ڕەگەزبـوونەوە پێکهێنەرەکەیەوە

مەتافیلەسەفیکالە". براسیر هەروەها نا فەلسەفە بە 'پراکتیکی تیۆریی فەلسەفە پێناسە دەکات کە مامەڵە لەگەڵ ئاکسیۆمە بەرزەکان دەکات و ئەو بیردۆزانە ئاشکرا دەکات کە بە فەلسەفە ڕوون ناکرێتەوە'. هۆکاری ئەوەی کە ئاکسیۆم و تیۆرییە نا فەلسەفییەکان لای فەیلەسوفان لێکنادرێنەوە ئەوەیە کە وەک ڕوونکراوەتەوە فەلسەفە ڕێگایەکە کە غەیرە فەیلەسوفەکان بتوانن فەرمانی یەکلاکەرەوەی خۆیان بەدەست بهێنن. نموونەکان لە مێژووی فەلسەفەوە جیاکاری ئیمانوێل کانت لە نێوان لێکدانەوەکانی مانیفێستەد و فاکتەتی تێگەیشتن لەخۆ دەگرێت؛ مارتن هایدگەر لە نێوان ئۆنتیک و ئۆنتۆلۆجیدا دابەش بووە بیرەکەی ژاک دێریدا لە جیاوازی/ئامادەبوون. هۆکاری ئەوەی لارۆیل ئەم بڕیارەی سەرنجڕاکێش و پڕ کێشە دەبینێت ئەوەیە کە خودی بڕیارەکە ناتوانرێت تێبگات (واتە لە ڕووی فەلسەفییەوە، واتە) بەبێ پێناسەکردنی چەند دابەشکردنێکی تر..

لە "پێشکێشکردنێکی نوێ لە نا فەلسەفە" (2004) فرانسوا لارۆێل دەڵێت: "من نا فەیلەسوفان بە چەندین شێوازی جیاواز دەبینم. من ئەوان دەبینم، بە ناچاری، وەک بابەتی زانکۆکە، وەک ژیانی دنیایی پێویستە، بەڵام لە سەرووی هەموو شتێکەوە پەیوەندی بە سێ جۆری بنچینەیی مرۆڤەوە هەیە. پەیوەندیان بە شیکەرەوە و چەکدارە سیاسییەکانەوە هەیە، دیارە لەوەتەی نا فەلسەفە نزیکە لە سایکۆنالیس و مارکسیزم — بە گۆڕینی نموونەکانی فەلسەفە بابەتەکە دەگۆڕێت. بەڵام ئەوان هەروەها پەیوەندیان بەوەوە هەیە کە من پێی دەڵێم 'ڕۆحی' جۆری — کە پێویستە سەرلێشێواو نەبێت لەگەڵ 'ڕۆحی خواز'. ڕۆحانەکان ڕۆحخواز نین ئەوان تێکدەری گەورەی هێزەکانی فەلسەفە و دەوڵەتن کە پێکەوە بە ناوی ڕێکخستن و گونجاندنەوە ڕۆحییەکان پەراوێزی فەلسەفە و گنۆستیزم و میسفیزم و تەنانەت ئایین و سیاسەتی دامەزراوەیی هەڵئەکێشن. مرۆڤ تەنها ئەبستراکت و بێ دەنگ نین. ئەوان بە جیهانن بەیە دیسپلینێکی بەدەنگ بەس نییە، ئەوە هەڵوەشانەوەی بانگەشەی فەلسەفییە بۆ بیرکردنەوە لە ڕاستی (پرەنسیپی فەلسەفەی پێویست)، ئەویش داهێنانی بەکارهێنانی نوێی بیر و زمانە کە گۆڕانەوەی عەقڵانی ڕاستەقینە تێکدەشکێنێت، کە بە وردی هەموو فەلسەفەیەک ئەوەیە نا فەلسەفە دەبێت زیاتر لە "نا ئیقلیدی" تێبگات، ئەویش وەک گشتاندنێکی فەلسەفی لە دەرەوەی سنوورە تەقلیدییەکەی لەلایەن یەک یەکە یان پەستی "هەراکلیتی"یەوە. لەو کاتەوە ژمارەیەکی بێسنووری بڕیاری فەلسەفی کە چیتر دوولایەنە تایبەت نین لەگەڵ هیچ دیاردەیەکی ڕاستەقینەدا دەگونجێت.

هاوڕێ خالید

دەرئەنجامی هەڵبژاردنەکانی عێراق و شەڕێکی نەبڕاوە!..
کامل احمد

سەرئەنجام هەڵبژاردنە پێشوەختەکەی عێراق، بە پێی نەخشەی ئەمریکا و هێزە بورژوازییە هاوپەیمانەکانی و وڵاتانی هاوپەیمانی لە ناوچەکەدا، لە کاتی خۆیدا ئەنجام درا وێڕای هەوڵدان لە لایەن هەندێک لایەنی شیعی یەوە بۆ دواخستنی لە ترسی لە دەستدانی هاوسەنگی هێزیان و دەسەڵاتیان. هاوکات پرۆسەی هەژمارکردنی دەنگەکانیش تەواو بوو وە ئەوەی نیشان دا کە لەم کێبەرکێ و شەڕەدا لە نێوان ئێران و ئەمریکا دا، کە عێراق گۆڕەپانەکەیەتی، تا ئێستا ئەمریکا براوەیەکی ڕانەگەیەندراوە. ڕانەگەیەندراوە چونکە لایەنی براوە لە هەڵبژاردنەکاندا تەیاری سەدری و ئەو لایەنانەن کە زیاتر لە سەر لایەنی ئەمریکی هەژماردەکرێن لە ئێستادا. باشترین بەڵگەش ئەوەیە لایەنەکانی سەر بە ئێران کە دیارترینیان هاوپەیمانی فەتحە هەم لە هەوڵی ئەوەدابوون کە هەڵبژاردن نەکرێت و هەم لە ئێستاشدا بە ئەنجامەکانی هەڵبژاردن ڕازینین و خەریکی ئاستەنگی پێکهێنانن بۆ ڕاگەیەندنی ئەنجامە کۆتاییەکان و پێکهێنانی حکومەت. ئەگەرچی هەمووشیان لەسەر ئەوە کۆکن کە ئەم حکومەتە دەبێت هاوپەیمانییەتی بێت و کێکەکە لە نێوان پێکهاتە کوردی و سوننی و شیعییەکاندا بەشبکرێت، بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە کە کام لەم لایەنانە بە پێی ئەنجامەکانی هەڵبژاردن بەشی شێر لەم کێکە دەبات.

ئەمەی لە عێراقدا ڕوویداوە و ڕوو دەدات بە پێی بنەما پووچەکانی دیموکراسی بورژوازیش هەڵبژاردن نیە و شەڕێکە لە نێوان ئەم لایەنە دژ بە یەکانەدا کە دەیانەوێت لە باری یاسایشەوە فۆرمێک بەم شەڕە نەبڕاوەیە بدەن. لە ئێستادا شکەدان بەم پڕۆسەیە شکستی هێناوە و خودی پڕۆسەکە وەستاوە، وێڕای سەرکەوتنی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی. ئەم پڕۆسەیە دوور نیە چەند مانگی تر بخایەنێت،

وە یان هەر بە ئەجگاری لە باربەرێت و تەنانەت حکومەتیش پێکنەیەت و هەڵبژاردنی تر بکرێت چونکە تەرازووی هێز لە نێوان لایەنە دژ بە یەکەکاندا زۆر بە خێرایی ئاڵوگۆڕی بەسەردا دێت لە وابەست بە کێشەکانی ناوچەکەوە. یەکلاکردنەوەی ئەنجامەکانی ئەم هەڵبژاردنە پەیوەندی هەیە بە هەموو بارودۆخی ناوچەکەوە چونکە لە ئێستادا یەکێکە لە پایە سەرەکییەکانی بوونی ئەمریکا لە ناوچەکەدا لە ڕێگای هاوپەیمانە ناوچەییەکانیەوە. ئەم شەڕە نەبڕاوەیە پەیوەندی بە کێشەی ئەتۆمی نێوان ئەمریکا و ئێران و چۆنیەتی چوونە پێشەوەی دانووستانەکان و گۆڕانەوە بە سەر مێزی گفتووگۆوە هەیە کە تا ئێستا لەم مەیدانەدا ئێران سەرکەوتووە و وەڵام بە ئەمریکا نەداتەوە، پەیوەندی بە نفوزی ئێرانەوە هەیە لە ناوچەکەدا لە ڕێگای حزب اللە لوبنان و حوسییەکانی یەمەنەوە. پەیوەندی بەو هەوڵانەوە هەیە کە کازمی و چەندین ڕەوەندی سەر بە ئەمریکا لە هەوڵی هێنانەوەی عێراقن بە ناو کۆمەڵگای عەرەبی و ڕووماڵکردنی عێراق و کۆکردنەوەی جارێکی تر لەژێر بەیداخی نەتەوەییدا و هەوڵەکانی لوتکەی بەغدا پێش هەڵبژاردنەکان یەکێک بوو لەم هەوڵانە. ئەم کێشمەکێشانە وا پێدەچێت کە بارودۆخی شیعەکان دوولەتبکات و ئاسەی ناسیۆنالیستی زاڵبکات، بەڵام زمانەی ئامانی خەیان لە فەتوا و ڕاگەیاندنی سیستانیدا دۆزییەوە کە جارێکی دیکە دەبێت ڕێک بکەون کە ئەمەش هەم هێزەکانی شیعە کەدەکاتەوە وە هەم بە ناچار بەشێک دەبێت لە سیاسەتی ئێران لەم هەلومەرجەدا. بەو ڕادەیەی ئەم کێشانە هەڵکشان و داکشانیان بەسەردا دێت و ڕووداوەکان لە بارودۆخێکی ڕاگوزەردا دەچنە پێشەوە و ئاڵوگۆڕیان بەسەردا دێت، بەو ڕادەیش لەسەر کەی چوونە پێشەوەی ئەم پرۆسەیە و ڕاوحکردنی لە جەی خۆیدا کاریگەری دادەنێت. ئەمەش نیشانەیەکی ئاشکرای ئەو کێشمەکێشە جیهانییەیە کە لە نێوان دوو گەورە زلهێزی جیهاندا، چین و ئەمریکا، بەڕێوەدەچێت بە دەستەبەرکردنی بەرژەوەندیە سیاسی و ئابوریەکانیان و بردنە بەرەوەی شەڕەکانیان لە ڕێگای هاوپەیمانە ناوچەیی و ناوخۆییەکانیانەوە.

براوە و دۆڕاوی ئەم هەڵبژاردنە کە زۆرترین کورسیەکانی پەرلەمانی بە دەستهێناوە، تەیاری سەدرە. سەدر هاوکات براوە و دۆڕاویشە. براوەیە بەوەی کە زۆرترین کورسیەکانی بەدەستهێناوە و بانگەشەی پاکوبێگەردی هەڵبژاردنەکان دەکات و پێی دەتە سەر حوکم و لە پاڵپشتی ئەمریکاش بەهرەمەندە و لە ئێستادا وەک هێزێکی ناو بازنەی هاوپەیمانەکانی ئەمریکا بازی دەکات، وێڕای مەلەقبوونی ئەم هێزە و بێناوبەینکردنیشی. هاوکات دۆڕاوە چونکە ناچارە ڕێککەوتن بکات

لەگەڵ بەرەی تەنسیقی شیعەکان بەپێی ڕێنماییەکانی سیستانی.

ئەو هێزانەشی بەسەر شانی خۆپیشاندانەکانی تشرینی عێراقدا هاتوونەتە سەر و هەر لە ناوەندی تەحریر و خێمە هەڵدانەکانیانەوە وەک بەشێک لە کۆمەڵگای مەدەنی و ڕێکخراوەکانیان لە لایەن ئەمریکا و هێزە بورژوازییە ناوخۆییەکانی سەر بە ئەمریکا پشتیوانی دەکرێن.
ئەمەش وا دەردەکەوێت بەهەمان شێوەی کاتی ناڕەزایەتییەکانی تەحریر لە پشتی سەدر بن.
هێزە ناسیۆنالیستییە کوردییەکانیش ئەجێندایان ڕۆشنە کە زیاتر سەر بە لایەنی ئەمریکین و ئەمریکا وەک پێگەیەکی ئامنی خۆی سەیری کوردستان دەکات و ئەوانیش وەک هێزی گوێڕایەڵی خۆی سەیردەکات وێڕای ڕەنگدانەوەی بەشێک لەم کێشمەکێشە جیهانی و ناوچەییانەش لە نێوان بەشێک لەو هێزانەدا.

ئەمە ئەو وێنەیەیە کە ئێستا عێراقی تیادا ڕاوەستاوە و دەیانەوێت لە ڕێی ئەم هەڵبژاردنەوە شەرعییەتی یاسایی بە کۆمپانیا بازرگانییەکانیان بدەن بە کەڵەککردنی سەرمایەی زیاتر و بە تاڵانبردنی سەروەت و سامانی کۆمەڵگا و هێشتنەوەی کۆمەڵگا لە ژێر ڕادەی هەژاری و ژیانی کولەمەرگییەوە. پڕۆلیتاریای عێراق پێویستی بە هوشیاری و ڕێکخراوبوونی زیاترە تا لە ڕاهێنانێکی چینایەتیدا بتوانێت وەک هێزێکی چینایەتی لە مەیدانی ململانێی سیاسیدا دەرکەوێت.

کامل احمد
kamil.ahmed.f@gmail.com
04.11.2021

فلاشباک-24- لە دەفتەری بیرەوەری ڕۆژانەوە.. ستیڤان

شەمزینی

بەشی بیست و چوار

دوێنێ شەو، لەگەڵ "محەمەد عومەر عوسمان" تووشی دۆخێکی ناخۆش بووینەوە. ئاسایشەکانی شار وەک گورگ پەلاماریان داین. دوێنێ کاتژمێر چواری عەسر لە یەکەم ڕۆژی ساڵی نوێدا، لەگەڵ "حەمە عومەر" لە چایخانەی سەهۆڵەکە یەکمان بینی. من سەرخۆش و ئەویش تەواو مەست. بەیارماندا بە مەی خواردنەوەی زیاتر، ژیلەمۆی خەمەکانمان بگەشێنینەوە. "حەمە عومەر" ڕەخنەی زۆری لە حکوومەت و حزبی فەرمانڕەوا گرت، بەڵام نەک کەس پشتگیریی قسەکانی نەکرد، تەنانەت هاوڕێکانمان لێمان دوور دەکەوتنەوە و جاسووسە چاو مەنەکانیش بە مەڕەوە سەیریان دەکردین.
بە دەم پیاسە و جگەرە خواردنەوە ملی ڕێگامان گرتە بەر، بەو نیەتەی بچین بۆ "نادی مەزەفین". لە تەنیشت بەنزینخانەی عەقاری، حەمە عومەر، تووڕەییەکەی گەیشتە ئاسمان، خۆی کرد بە کۆگای "ئاشوور" و سڵاوێکی لە "ئەدەمەن" کرد و چارەکەک ویسکی لێکڕی. هەر بەدەم ڕێگاوە ئەو چارەکە ویسکییەی خواردەوە. بەم شێوەیە گەیشتینە بەردەم باخی گشتیی. لەو کاتەدا کە حەمە عومەر شووشەی چارەکە ویسکییەکەی فڕێدایە تەنەکەیەکی خۆڵەوە و بە دەنگێکی بڵند دەستی کرد بە ڕەخنەگرتن لە بەرپرسانی سیاسیی، یەکێک لە ئاسایش و پاسەوانەکانی هۆتێل سلێمانی پاڵاس، جنێوێکی ناشرینی دا. ئەمەش چووینە بەردەمی و حەمە عومەر وتی بەرە جنێو بدە بەو کەسەی لە ژوورەوە کەیف و سەما دەکات و تۆی لێرە لەم بەر سەرمایە داناوە. لەو کاتەدا پاسەوانەکە تووڕە بوو، کردی بە هاوار هاوار. پاسەوانەکانی دیکە بە میل ڕاکێشان هاتنە پێشەوە و زیاتر لە 10 تفەنگی ڕزیو ڕووی تێکردین. حەمە عومەر هاواری کرد دەی ئازابن وەرن وەک بەکر عەلی شەهیدم بکەن. یەکێکیان لوولەی تفەنگەکەی لە ژێر گۆی مەمکم گیر کردبوو، وتی ئەمشەو من تۆ ئەتەپێنم کۆمەنیستی بێ ڕەوشت. منیش وتم خەڵک کوشتن لای ئێوەی هیچ ڕەوشتێکی نییە ئاو و دە خواردنەوەیە. لەناکاو دەنگێک لەو بەر شەقامەکەوە هاواری کرد، نەکەن، نەکەن، هیچ نەکەن، پاسەوانەکان ئاوڕیان دایەوە و کەمێک کشانەوە. کابرا هاتە ئەمبەرەوە و کۆی پاسەوانەکان سڵاوی سەربازیان بۆ کرد، بە هەستکردن بە شەرمەوە وتی من داوای لێبوردن دەکەم بۆ ئەو ڕەفتارە ناشرینەی پاسەوانەکان. بەزۆر پەلکێشی ناو هۆتێلەکەی کردین، ئەمەش نەماندەویست بچین، چوونکە پێمانوابوو

پیلانێکە و لە ژوورەوە حەسیر مەیدانمان پێ دەکەن.
چووینە ژوورەوە، هەندێک لە بەرپرسەکانی شار و حکوومەت بە ڕوویەکی گەشەوە هاتنە پێشوازیمان، بەڵام ئێمە رەتمان کردەوە دەعوەتیان قبوڵ بکەین. تەنیا ئەوە نەبێ چووینە کافتریاکە و وا بزانم بە هەردووکمان لە ماوەی 2 سەعات کە لەوێ ماینەوە 12 قاوەمان خواردەوە، بە راستی شەوێکی سەیر بوو، چوونکە لە کۆتایدا بە ئۆتۆمبیلی ئاسایشەکان بردیانینەوە بۆ مالەوە، کاتێک گەیشتمە بەر دەرگای مال□ی خۆمان و یەکێک لە دراوسێ یەکێتییەکانم منی بینی لە پێشی ئۆتۆمبیلی ئاسایشەوە وەک ئەفسەرێک دێمە بەرچاو و دابەزیم، تووشی واق وڕمان بوو، ئەم بەیانییەش چووم بۆ نانەواخانە ئەو زۆر گۆڕابوو، سڵاوەکەی گەرم ببوو لەگەڵم، پێیوایە من ئاسایشی نهێنیم، ئای دنیا ئەمە چییە دەڵێی لەناو چیرۆکێکی عەزیز نەسین خۆم دەبینمەوە.
شاملۆ وتەنی دنیایەکی سەیرە گوڵم، ئێمە هاوڕێکانی خۆمان لە وتنی وشە توندەکان لێمان هەڵدێن و ناوێرن پارەی چایەکمان بۆ واسڵ بکەن. کەچی ئەو دەسەڵات و حزبە میلیتانتەی رەخنەی لێدەگرین رێزمان لێ دەگرێ و بانگی سفرە و خوانی شاهانەمان دەکات. ناڵێم بەو رەفتارەیان دەسەڵاتم لا جوان دەبێت، بەڵام خەریکە بگەمە ئاستێک بڵێم رەوشتی زۆرێک لەوانەی خۆیان بە هاوڕێمان دەزانن گەلێک نزمترە لە پاسەوانەکانی دەسەڵات.

2-1-2000
ستیڤان شەمزینی

تێبینی: ئەم بەشە لە لاپەڕە 82-85 کتێبی “فلاشباک”چاپ و بڵاوکراوەتەوە. کتێبەکەش لە سەرەتای ساڵی 2017 چاپ بووە

ئێك شعر و دوو راستڤەكرن.. عبدالرحمن بامەرنی

شعرا من مەبەست پێهەی، ئێك ژ شاكارێن (مەحمود دەروێش)ە و ژلای□ نقیس□ر□ چیر□ك نقیس (ئەنوەر محەمەد تاهر) هاتیە وەرگێران و د كوڤارا پ□یف ژمارە (84) ڵاپەرە 130 دا هاتیە بلاڤكرن و نقیس□ر□ ب

هایکو نفیس و وەرگێرانێ بەرنیاس (شەمال ئاکرەی)، راستڤەکرن دایە وەرگێرانا نفیسەرێ ئێکێ و د دەستپێکا نفیسینا خوەدا، ڤێ رستێ بکار دئینیت، دەما دبێژیت:
(ستایل□ نفیسینێ ژ جەم دەروێشێ هەلبەستڤان یێ تێکهل□ ژ هەلبەستێ و پەخشانێ و ریتم و وێنەیێن کورت و پوخت..)، هەر ئەڤ رستە ژی ب□وویە، ئەز ل سەر وەرگێرانا هەردوو نفیسەران راوەستاندیم، سەرەرای کو دەمەك بوو لینک□ نفیسینا نفیسەرێ دوویێ ژلای□ نفیسەری بخوەڤە بۆ هایداربوونێ بۆ من هاتبوو هنارتن، لێ ژ کورتیا دەمی، ئەز ل سەر نە راوەستیا بووم، سەرەرای جوانیا شعرێ و بەراوردیا وێ دگەل کەتوارێ مە یێ ئەم تێدا دژین، دێ هزرکەی شاعرەکێ کورد ئەڤ شاکارە یا نفیسای نەك شاعرەکێ عەرەب و فەلەستینی.

شعر بخوە ئەڤە یە، یا عەرەبی و ئەوا من وەرگێرای

ستنتهي الحرب
و يتصافح القادة
وتبقى تلك العجوز تنتظر ولدها الشهيد
و تلك الفتاة تنتظر زوجها الحبيب
و اولائك الاطفال ينتظرون والدهم البطل
لا اعلم من باع الوطن
و لكنني رايت من دفع الثمن

شەر دێ بدووماهی هێت و
سەرکردە دێ چنە دەستێن ئێك
ئەو پیرەژن ژی، دێ ل بەندا کورێ خوە یێ شەهید مینیت و
ئەو کچ، ل بەندا هەڤژینێ خوە یێ خوشتڤی و
ئەڤ زارۆکە ژی ل بەندا بابێ خوە یێ قارەمانن
ئەز نزانم کێ وەلات فروشتیە
بەلێ من ئەو دیت یێ بهایێ وی دایی..

ئەو ر□نزا من دڤیا ل سەر راوەستم و زێدەتر زومێ بێخمە سەر، بتنێ ئەڤ□ یە:
(و تلك الفتاة تنتظر زوجها الحبيب).
ئەگەر ل وەرگێرانا (ئەنوەر محەمەد تاهر) تەماشە بکەین:
ئەو ژن چاڤەرێیا زەلامێ خو یێ خوشتڤی
وەرگێرانا (شەمال ئاکرەی)
ئەو ژن دێ ل چاڤەرێیا هەڤژینێ خو یێ خوەشتڤی مینیت

وەرگێرانا من ژی بڤێ رەنگی بوویی□:
ئەو کچ، ل بەندا هەڤژینێ خوە یێ خوشتڤی و

رەنگە هەر کەسێ ڤان هەر سێ وەرگێرانا بخوینیت، ل سەر خالەکا
بەرچاڤ راوەستیت، ئەو ژی (ژن یان کچ)، پێنەڤێت کچ دەما شوی دکەت
یان هەر کچەکا شووکری بناڤێ ژن دهێتە ناسکرن و چ جارەکێ کەس
نابێژیتە ژنا شووکری کچ. ل□ ل□ڤ□رە ئەگەر باشتر ل سەر شعرێ
راوەستین، دێ سێ وێنە یێن من مەبەست پێهەی و شاعری ژی سەنگا شعرا
خوە دایە سەر، دێ کەڤنە بەر چاڤێن مە و بڤی رەنگی (پیرەژن، کچ،
زارۆك).

پیرەژن دێ ل بەندا کورێ خوە یێ شەهید مینیت، یان کو ئەم دشێین
بێژین، بەندەمانا وێ گەلەك ناڤەکێشیت و تەمەنێ وێ رێ نادەتێ
گەلەك بمینتە ساخ.
شاعری وێنەك پەلکێش کریە، ژبۆ دووماهیا قوناغا مرۆڤی، ئەو ژی
پیراتی و گرێدانا وێ ب کورێ وێ یێ شەهید ڤە، یان کو دبێژیت
چاڤەرێبوونا وێ یا ژ تەمەنێ وێ یێ کورتێ مای د خوت و هێزا ڤێ
وێنەی ژی هەر د ڤێ قوناغا تەمەنیدایە، کو ئێدی ئەڤ پیرەژنە چ
تامێ ژ ژیانێ نابینیت، چ دوبارە شووکرن بیت یان ئەگەر هەڤژینێ وێ
یێ ساخ بیت، دوبارە زارۆکەکێ دی بینیت، بتنێ یا ل بەر سینگا وێ
مای، ئەڤ پیرەژنە دگەل ڤی کورێ شەهید د بەندەمانێ و کول و
کەسەران دا بمینیت.

ئەو کچ، ل بەندا هەڤژینێ خوە یێ خوشتڤی.. ئەڤ وێنە گەلەك یێ
روونە و باوەردکەم ئەگەر هەردوو وەرگێران هندەك ژ دەمێ خوە بۆ
شعرێ ژی تەرخان کربایە، نە بتنێ وەرگێرانێ، دا زانن، ئینانا
پەیڤا (کچ) شوونا ژن، کو هەر کچا شوو بکەت دبێژنێ ژن و قوناغێن
دناڤبەرا (کچ و ژن)دا گرێدای تەمەنی و هژمارتنا سالان نینن، بەلکو
بتنێ گرێدای هەڤژینیێ نە، ئەوا دناڤبەرا ژن و مێژەکی دا دهێتە
کرن. ل□ڤ□رە ژی مەبەست نە سکس کرنە، رەنگە کور و کچەك ڤێ کریارێ
ئەنجام بدەن و هەر کور و کچ بمینن، لێ دەما گرێبەستا هەڤژینیێ
دناڤبەرا کچ و کورەکیدا هاتە مورکرن، هینگێ کور دبیتە زەلام و کچ
دبیتە ژن و ئەڤە زێدەتر بۆ کچێ یا ل باوە، لێ بوچی شاعری پەیڤا
(کچ) ئینایە!!

شاعر گەلەك ب ئاشکەرای و ب وێنێن سادە و سەنگ، شعرا خوە د نڤیسیت
و دیار دکەت کو کچەکە و ل بەندا هەڤژینێ خوە یێ خوشتڤی ی□، ل□ڤ□رە
پێدڤی ناکەت شاعر بێژیت ژنەك چاڤەر□یا… ژبەرکو دەما پەیڤا کچ

دئینیت، بێی کو تەمەنێ وێ دیار بکەت، ئەم خواندەڤا دێ زانین کو شاعری دڤێت بێژیت کچەکا شنوی شووکریە و شەری هەڤژینێ وێ بەرزەکریە.

ئاخر هێزا ڤی وێنەی ژی هەر د ئینانا پەیڤا (کچ) دایە نە پەیڤا (ژن)، هەروەکو هەردوو وەرگێر ب لاسایکرنا ئێك و دوو هەمان شاشی کری. مەبەستا شاعری نە کچە و هەڤژینی پێك ئینایە، بەلکو ئەو ژی دزانیت دەما کچ هەڤژینیێ پێك دئینیت یان کو دێ بیتە ژن، لێ شاعری ئەنقەست پەیڤا کچ یا تەوزیف کری، دا دیار بکەت کو شەر دلوڤانیێ ب کەسێ نا بەت و گەلەکان دهێلنە چاڤەریێ بێ ئومیدیێ و خوە کچا شنوی شووکری بیت ژی و باوەر دکەم وێنە یێ روونە.

سەبارەت وەرگێرانا هەردوو نفیسەران (تلك الفتاة تنتظر زوجها الحبیب).

ئەنوەر محەمەد تاهر:

ئەو ژن چاڤەرێیا زەلامێ خو یێ خوشتڤی

ئەڤ وەرگێرانە پێدڤی ل سەر راوەستیانێ نینە و هەر کەسێ بخوینیت، دێ زانیت دروست نەهاتیە وەرگێران و تشتەکی دیتر بالا وەرگێری یا بۆ خوە راکێشایی.

شەمال ئاکرەی:

ئەو ژن دێ ل چاڤەرێیا هەڤژینێ خو یێ خوەشتڤی مینیت

مادەم نفیسەرێ دووێ کو (شەمال ئاکرەی) ب راستڤەکرنا وەرگێرانی رابوویە، دڤیابا زێدەتر ل سەر وەرگێرانا خوە راوەستبا، پێدڤی ناکەت ل سەر پەیڤا (کچ و ژن) راوەستم، ئەز باوەرم زێدەتر روونکرنێ نا هەلگریت، لێ ئەز نزانم ئەو (دێ) یا نفیسەری ئینای، مەبەست پێ چییە، ژبەرکو (دێ) لڤێرە یان کو دێ دەست ب چاڤەرێبوونێ کەت.

ئەو بخوە شاعر یێ روون و ئاشکەرا دبێژیت، دێ شەر ب دووماهی هێت، بەلێ دهەمان دەمدا ئەو شەر یێ د بەردەوامیێ دا و کورێ پیرەژنێ یێ شەهید بووی و دیسان ئەو کچا گەنجا/ سنێلە یا ل هیڤیا رێکا هەڤژینێ خوە کو دیار ببیت، ئەو ژی ئەگەر شەری هێلابیتە ساخ!! یان کو مەبەستا شاعری لڤێرە، یێ دبێژیت شەر یێ بەردەوامە و یێ پێشبینی دکەت ژی کو شەر دێ ب دووماهی هێت و ئەو هەر سێ کەسێن شاعر ئاماژە بۆ داین (پیرەژن، کچ و زارۆك) دێ بنە قوربانیێن کەسێن خوە یێن نزیك ژ دەستداین و بازرگانێن شەری، دوبارە دێ دەستێن خوە کەنە دناڤ ئێکدا ڤە.

ل دووماهیا نڤیسینا خوە یا کورت، ئەز دێ بیرا نڤیسەرێ دوویـێ کاك
(شەمـال ئـاکرەی) لڤێ رسـتا وی ئینـم، ئەوا وی بۆ شـارعەکێ وەك
(مەحمود دەروێش) نڤیسی دەما دبێژیت:
(ستایلێ نڤیسینێ ژ جەم دەروێشێ هەلبەستڤان یێ تێکهـەلە ژ هەلبەستێ
و پەخشانێ و ریتم و وێنەیێن کورت و پوخت..)، ژبەرکو ئەو بخوە یێ
دبێژیت ستایلێ دەروێشی یێ تێکهـەلە و دڤیابا ئەو شاشییا وەرگێرانی
د سەر ویرا دەرباز نەبایە.

• مەحمود دەروێش، ئێك ژ گرنگترین شاعرێن فەلەستینی و عەرەب و
جیهانیە و ناڤێ وی ب شعرا شورەش و وەلاتی ڤە هاتیە گرێدان. دەروێش
ب گرنگترین کەس دهێتە ناسکرن، یێن شعرا عەرەبی یا نوی بەرەڤ پێش
برین و هێما ئێخستینە دناڤدا. د شعرا دەروێشی دا حەژێکرن ب وەلاتی
ڤە تێکەلی ئێك دبن و ب خوشتڤییا مێ ڤە دهێنە بەستن. ل سالا 1941ێ
هاتیە سەردنیایێ و ل سالا 20082 ل هیوستن، تکساس، ل ویلایەتێن
ئێکگرتی کوچ کریە.
• ئەنوەر محەمەد تاهر، کوڤارا پەیڤ ژمارە (84) ڵا پەرە 130.
• شەمال ئاکرەی، پێداچوونەك بۆ دو هەلبەستێن (مەحمود دەروێشی)
یێن وەرگێرای، رۆژناما ئەڤرو، ژمارە 2938 یا رۆژا 21/4/2021.

تەمەنی لە هێڵەگ دراو.. کەنعان مدحەت

زنجیرەی تەمەنم
شێوەی دڵۆپە خوێنی بەربووی لـووت
بە بەرچاومەوە دەدڵۆپێ و
راناگیرێت
وەک کۆی لە هێڵەگ درا بێ
جگە لە یاداشتی ڕۆژێلی سەخت
چی تری تیا بەننا بێ
شایەنی باس بێت.
چی خانەی لەشمە لە گلەییان

چۆن دەستم بە جوانیمەوە نەگرت
لە جێی پابەندبوون و
هەڵوێست..
نەوس و
نرخاندنی گوڵ و
مەمکی بە هەڵپەم نەدواند…
خۆ هەنوکوش نیشتمان هەر وەک جاران و
بگرە خەراپتریش
لە قۆناخی ڕوو بەڕوو بوونەوەی
تێکەڵەی ئاو و ئاگر
چەقیوە و
تێی نەپەڕاندووە!
چارەنووس وەک مریشک
بەسەر داڕێشتن و
پەیرەوکردنی بەرنامەی شەهرەزادا
کڕ کەوتووە
مەتەڵی یەک لە دوای یەک هەڵدێنێ
بە پێی خوێندنەوەی ئاوێنە خاوێنەکەی
رۆشناییەکانی دوای هەزارو یەک
لە ئەستۆی نەو□ یەکەوە
دەخرێنە ئەستۆی نەو□ یەکی دی
شەهریاریش قەت لە کارنامەی بەر□ ب□ یانی
پاشگەز نا بێتەوە
ئای بۆ زنجیرەی تەمەنم!

ئەپریل ٢٠٢٠